

การพัฒนานวัตกรรมทางการสอนสังคมศึกษาเพื่อนักศึกษาวิชาชีพครูยุคดิจิทัล The Development of Teaching Innovative in Social Studies

ARTICLE INFO

Article history

Received 19 July 2024

Revised 8 September 2024

Accepted 15 October 2024

เจษฎากรณ์ รันศรี^{1,*}, นัชชา อุ๋เงิน², อมรรัตน์ ช่อประพันธ์³
มันณฐกร จารุโณปถัมภ์⁴, สุภา ประสิทธิ์สุภาพร⁵ และเกริกกฤษฎณ์ โชคชัยรัชดา⁶
Jedsadakorn Ransri^{1,*}, Nutch Uoongoen², Amornrat Choprapun³
Mannatoon Jarunopatam⁴, Supha Prasittisuphapon⁵
and Kerkrat Chokchairatchada⁶

ABSTRACT

This academic article aims to present ideas and approaches for developing innovative teaching methods in social studies to prepare teacher education students as instructors in the digital age. It emphasizes the use of technology in teaching and learning processes to stimulate deep learning and to help learners recognize the true value of education. In the digital age, both instructors and learners must adapt to the design and development of effective learning innovations. Key approaches include using technology to solve problems, developing learning processes, promoting student engagement, and enhancing the quality of learners. These learning innovations should focus on developing the skills and knowledge necessary in today's world. Innovations in learning management that are widely used can be categorized into various types, such as innovations in educational product media, teaching methods, technology, assessment, and participatory learning. Categorizing these innovations helps instructors choose appropriate tools and strategies to improve the teaching and learning process, especially in the fields of social studies, religion, and culture, thereby creating more quality and effective learning experiences in this digital age.

KEYWORDS: DEVELOPMENT OF INNOVATION / TEACHING / SOCIAL STUDIES

¹⁻⁵ อาจารย์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

Lecturer, Faculty of Education, Rajabhat Maha Sarakham University

⁶ นักวิชาการอิสระ

Independent Scholar

* Corresponding author; e-Mail address: Aj.jedsadakorn@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์ในการเสนอแนวคิดและแนวทางการพัฒนานวัตกรรมการสอนสังคมศึกษา เพื่อเตรียมความพร้อมให้นักศึกษาวิชาชีพครูในยุคดิจิทัลในฐานะผู้สอน โดยเน้นการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอน เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เชิงลึก และเห็นคุณค่าของการศึกษาอย่างแท้จริง การเรียนรู้ในยุคดิจิทัลนั้น ผู้สอนและผู้เรียนต้องปรับตัวให้เข้ากับการออกแบบและพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งมีแนวทางสำคัญ คือ การใช้เทคโนโลยีในการแก้ปัญหา การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน และการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน ซึ่งนวัตกรรมการเรียนรู้ต้องมุ่งเน้นการพัฒนาทักษะและความรู้ที่จำเป็นในยุคปัจจุบัน นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ที่มีการใช้อย่างแพร่หลายสามารถแบ่งออกเป็นประเภทต่าง ๆ อาทิ นวัตกรรมด้านผลิตภัณฑ์สื่อการเรียนการสอน นวัตกรรมด้านวิธีการสอน นวัตกรรมด้านเทคโนโลยี นวัตกรรมด้านการประเมินผล นวัตกรรมด้านการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม การแบ่งประเภทนวัตกรรมการเรียนรู้นี้ช่วยให้ผู้สอนสามารถเลือกใช้เครื่องมือและกลยุทธ์ที่เหมาะสมเพื่อปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นในยุคดิจิทัล โดยเฉพาะในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ซึ่งจะช่วยสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นในยุคดิจิทัลนี้

คำสำคัญ: การพัฒนานวัตกรรม / การสอน / สังคมศึกษา

บทนำ

นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้มีความสำคัญและเป็นประโยชน์ต่อการแก้ปัญหาหรือพัฒนาคุณภาพผู้เรียนและคุณภาพการศึกษาในภาพรวม ผู้สอนจึงจำเป็นต้องศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ เพื่อจะได้มีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถเลือกหรือพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้เพื่อนำไปใช้สำหรับการพัฒนาการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื้อหาสำคัญของนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ ความหมาย ความสำคัญและแหล่งที่มาของนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ ประเภทของนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ กระบวนการพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ ซึ่งครอบคลุมถึงการสร้าง การตรวจสอบคุณภาพ และการทดลองใช้และตรวจสอบประสิทธิภาพ ซึ่งรายละเอียดของแต่ละประเด็นมีดังต่อไปนี้

ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้

นักวิชาการและนักการศึกษาอธิบายสาระเกี่ยวกับการสร้างและพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ไว้หลากหลาย ดังนี้ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ให้ความหมายของ นวัตกรรม ว่าหมายถึง การกระทำหรือสิ่งที่ทำขึ้นใหม่หรือแปลกจากเดิมซึ่งอาจจะเป็นความคิด วิธีการ หรืออุปกรณ์ เป็นต้น

จิตติรัตน์ แสงเลิศอูทัย (2564) ได้อธิบายความหมายว่า นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้เป็นรูปแบบ วิธีการ กระบวนการหรือสื่อการเรียนรู้ใหม่ที่นำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ทั้งเทคนิควิธีการสอนหรือกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ซึ่งอาจไม่เคยมีมาก่อนหรืออาจมีการพัฒนาดัดแปลงจากของเดิมให้ดีขึ้น

ดังนั้นความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ สามารถสรุปได้ว่าเป็นนวัตกรรมที่เมื่อถูกนำมาใช้และได้รับการยอมรับ ก็จะกลายเป็นเทคโนโลยีที่ใช้กันทั่วไปได้ แต่ในขณะเดียวกัน เทคโนโลยีเดิม ๆ ก็อาจถูกพัฒนาให้เป็นนวัตกรรมใหม่ ๆ ได้อีกเช่นกัน ดังนั้นจึงเป็นวัฏจักรที่หมุนเวียนกันไป การที่นวัตกรรมจะกลายเป็นเทคโนโลยีได้นั้น ก็ต่อเมื่อมีการยอมรับและใช้งานในวงกว้าง พร้อมกับการปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังต้องมีการสนับสนุนจากสังคมและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดการใช้งานอย่างมีประสิทธิภาพ ต้องได้รับการยอมรับและใช้งานอย่างแพร่หลายในวงกว้าง ไม่ใช่เพียงแค่งานกลุ่มคนเล็ก ๆ กลุ่มหนึ่ง

พิชิต ฤทธิ์เจริญ (2559) ได้อธิบายความหมายของนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ว่าเป็นรูปแบบ วิธีการ กระบวนการ เทคนิค สื่อ และแหล่งการเรียนรู้ที่ได้รับการศึกษาและพัฒนาขึ้นใหม่เพื่อใช้ในการจัดการเรียนรู้ โดยมุ่งหวังที่จะพัฒนาคุณภาพ

ของผู้เรียน นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้หมายถึงการพัฒนารูปแบบประกอบต่าง ๆ ในการเรียนการสอน เช่น รูปแบบและวิธีการใหม่ ๆ ที่มุ่งสร้างประสิทธิภาพในการเรียนรู้ นวัตกรรมสามารถเป็นสิ่งใหม่ทั้งหมดหรืออาจเป็นการพัฒนาจากสิ่งที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น โดยอาจได้รับการยอมรับในระดับหนึ่ง แต่ยังไม่แพร่หลายหรือใช้อย่างปกติ นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้จะช่วยให้ครูสามารถนำไปใช้ในห้องเรียนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ นวัตกรรมอาจเป็นส่วนหนึ่งของระบบการจัดการเรียนรู้ที่มีอยู่แล้วหรือเป็นการสร้างระบบใหม่เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการและบริบทของการศึกษา

ดังนั้น นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้เป็นกุญแจสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และช่วยให้ผู้เรียนมีประสบการณ์การเรียนรู้ที่ดีขึ้น โดยผ่านการใช้เทคนิคและสื่อใหม่ ๆ ที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนในยุคปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบ วิธีการ เครื่องมือสิ่งประดิษฐ์ กระบวนการ เทคนิค สื่อและแหล่งการเรียนรู้ ที่พัฒนาขึ้นเพื่อให้ผู้สอนนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนและเพิ่มประสิทธิภาพของการบริหารวิชาการและการวิจัยทางสังคมศึกษา โดยการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนและเพิ่มประสิทธิภาพของการบริหารวิชาการและการวิจัยทางสังคมศึกษาสามารถอธิบายขยายความได้ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) รูปแบบการจัดการเรียนรู้ หรือรูปแบบการเรียนการสอน หมายถึง แบบแผนการดำเนินการจัดการเรียนรู้ที่ได้จัดเป็นระบบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของรูปแบบที่สอดคล้องกับทฤษฎีหลัก การการเรียนรู้หรือการสอนที่รูปแบบนั้นยึดถือ ซึ่งได้รับการพัฒนาโดยใช้การวิจัยเป็นฐานและทดสอบแล้วว่ามีประสิทธิภาพ ซึ่งรูปแบบการจัดการเรียนรู้จะแสดงขั้นตอนที่ผู้เรียนจะได้เรียนรู้และผู้สอน ต้องดำเนินการตามขั้นตอนของรูปแบบเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายของรูปแบบนั้น ๆ

2) วิธีการจัดการเรียนรู้ หมายถึง หลักหรือแนวปฏิบัติที่ผู้สอนดำเนินการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ ด้วยวิธีการต่าง ๆ ที่แตกต่างกันไปตามองค์ประกอบและขั้นตอนสำคัญ ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของวิธีการนั้น ๆ สามารถนำไปใช้เป็นส่วนหนึ่งของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ โดยมุ่งเน้นการใช้เทคนิคที่เหมาะสมและหลากหลายเพื่อให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจและพัฒนาตนเองได้ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้

3) กระบวนการจัดการเรียนรู้ หมายถึง ขั้นตอนที่ผู้สอนจัดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบและนำเสนออย่างมีขั้นตอน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดต่อการเรียนรู้ และตรงตามจุดมุ่งหมายเฉพาะของ กระบวนการจัดการเรียนรู้นั้น ๆ เช่น กระบวนการกลุ่ม กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ กระบวนการ สร้างค่านิยม กระบวนการสร้างสรรค์ความรู้ กระบวนการแก้ปัญหา กระบวนการค้นพบตัวเอง

4) เทคนิคการจัดการเรียนรู้ หมายถึง กลวิธีต่าง ๆ ที่ใช้เสริมวิธีการและกระบวนการจัดการเรียนรู้ เพื่อช่วยให้วิธีการและกระบวนการจัดการเรียนรู้นั้น ๆ มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เช่น เทคนิค การนำเข้าสู่บทเรียน เทคนิคการจัดกลุ่ม เทคนิค การใช้คำถาม เทคนิคการเสริมแรงจิตใจ เทคนิคการให้ ข้อมูลย้อนกลับเพื่อการปรับปรุงและพัฒนา เทคนิคการสรุปบทเรียน

5) สื่อและแหล่งการเรียนรู้ หมายถึง ทรัพยากรที่สามารถนำมาใช้ในการส่งเสริมและสนับสนุน การเรียนรู้ แบ่งเป็น 5 ประเภท ได้แก่ คน วัสดุ สถานที่ เครื่องมือและอุปกรณ์ และกิจกรรม รายละเอียดของแต่ละประเภทยังมีดังต่อไปนี้

- คน (people) หมายถึง บุคคลที่ได้รับการฝึกอบรมมาเป็นอย่างดี พร้อมปฏิบัติหน้าที่ที่รับผิดชอบ ซึ่งเป็น ผู้มีความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่นั้น ๆ มีความรู้และทักษะในอาชีพ ตนเอง สามารถที่จะเป็นผู้เชี่ยวชาญที่จะถ่ายทอด ความรู้และทักษะให้กับผู้เรียนได้

- วัสดุ (material) หมายถึง วัสดุทางการศึกษาที่บรรจุเนื้อหาการเรียนการสอน ได้แก่ หนังสือ โปสเตอร์ วิดีทัศน์ เทปเสียง แผ่นซีดีรอม แผ่นดีวีดี รวมถึงเกมคอมพิวเตอร์ ภาพยนตร์สารคดีต่าง ๆ

- สถานที่ (setting) หมายถึง สภาพแวดล้อมที่มีส่วนปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียนและมีบทบาท สำคัญต่อ การเรียนรู้ของผู้เรียน เช่น ห้องสมุด ห้องปฏิบัติการ พิพิธภัณฑ์ หอประชุม อาคารสถานที่ ที่เป็นประวัติศาสตร์ของท้องถิ่น โรงงาน โรงนา ถนน ทะเลสาบ สวนสาธารณะ ต้นไม้ และทรัพยากร ธรรมชาติในท้องถิ่น

- เครื่องมือและอุปกรณ์ (tools and equipment) หมายถึง ทรัพยากรการเรียนรู้ที่ช่วยใน การผลิตหรือ เป็นเครื่องช่วยนำเสนอร่วมกับทรัพยากรอื่น ๆ มักเป็นเครื่องมือทางด้านโสตทัศนูปกรณ์ ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ร่วมใช้ เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์ เครื่องบันทึกวิดีโอ และกล้องถ่ายภาพ

- กิจกรรม (activities) หมายถึง กิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้มีการดำเนินงานร่วมกับทรัพยากรอื่น ๆ เช่น การสอนแบบโปรแกรม สถานการณ์จำลอง เกม ทัศนศึกษา กระบวนการกลุ่ม และกิจกรรม บทบาทสมมติ

ดังนั้น สรุปได้ว่า นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนและเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารวิชาการและการศึกษา โดยใช้เทคโนโลยีและสื่อใหม่ ๆ ที่ช่วยให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นและผลการเรียนดีขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของอังศรา ประเสริฐสิน (2560) ที่ชี้ให้เห็นว่าการใช้สื่อและเทคโนโลยีสามารถพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ได้อย่างมีนัยสำคัญ

ความสำคัญของนวัตกรรมจัดการการเรียนรู้

นวัตกรรมจัดการการเรียนรู้ มีความสำคัญต่อการจัดการเรียนรู้ของผู้สอนและการเรียนรู้ของผู้เรียนการใช้นวัตกรรมเพื่อช่วยแก้ปัญหาในการจัดการเรียนรู้ของผู้สอน ซึ่งปัญหาที่ผู้สอนพบมีหลากหลาย อาทิ ปัญหาเกี่ยวกับวิธีการจัดการเรียนรู้ เนื้อหาวิชา และสื่อ อุปกรณ์การจัดการเรียนรู้ รายละเอียดของการใช้นวัตกรรมเพื่อช่วยแก้ปัญหา ดังนี้

- ปัญหาเกี่ยวกับวิธีการจัดการเรียนรู้ ปัญหาที่มักพบอยู่เสมอคือ ผู้สอนส่วนใหญ่ยังคงยึดรูปแบบวิธีการสอนแบบบรรยาย โดยมีผู้สอนเป็นศูนย์กลางที่เน้นการพูดบรรยายถ่ายทอดเนื้อหาสาระ มากกว่าการสอนในรูปแบบอื่น การสอนด้วยวิธีการแบบนี้ทำให้ผู้เรียนเป็นฝ่ายรับรู้ (passive learner) ซึ่งจะส่งผลให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่มีความสามารถในการคิด ประดิษฐ์สร้างสรรค์ผลงานได้น้อย (passive ability) มักเป็นคนประเภทบริโภคนิยม บรรยายกาของการสอนแบบบรรยาย นอกจากจะทำให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่าย ขาดความสนใจแล้ว ยังเป็นการปิดกั้นความคิดและสติปัญญาของผู้เรียนให้อยู่ในขอบเขตจำกัดอีกด้วย แต่ถ้าผู้สอนได้ศึกษา ค้นหาวิธีการหรือนวัตกรรมจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มาใช้ในการจัดการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนมีบทบาทในการเรียนรู้มากขึ้น และเป็นฝ่ายลงมือปฏิบัติมากขึ้น (active learner) ก็จะทำให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่สามารถคิด ประดิษฐ์ สร้างสรรค์ผลงานได้มากขึ้น (active ability) ดังนั้น การนำนวัตกรรมมาใช้ในการจัดการเรียนรู้จึงช่วยแก้ปัญหาเรื่องวิธีการจัดการเรียนรู้ได้วิธีหนึ่ง

- ปัญหาเกี่ยวกับเนื้อหาวิชา ซึ่งในบางรายวิชามีเนื้อหาสาระการเรียนรู้มากและบางวิชา มีเนื้อหาเป็นนามธรรมยากแก่การเข้าใจ จึงจำเป็นต้องนำนวัตกรรมเข้ามาช่วยในการจัดการเรียนรู้ เช่น การใช้ชุดการเรียนการสอน บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) บทเรียนการ์ตูน การเรียนแบบร่วมมือ เป็นต้น

- ปัญหาเกี่ยวกับสื่อ อุปกรณ์การจัดการเรียนรู้ ในบางเนื้อหาที่มีสื่อ อุปกรณ์การจัดการเรียนรู้เป็นจำนวนน้อย ไม่เพียงพอต่อการนำไปใช้ เพื่อทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหาวิชาได้ ยง่ายขึ้น จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาคิดค้นหาเทคนิควิธีการจัดการเรียนรู้และผลิตสื่อการจัดการเรียนรู้ใหม่ ๆ เพื่อนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ให้เพียงพอและเหมาะสมกับสภาพของผู้เรียน จึงจะทำให้การจัดการเรียนรู้บรรลุตามวัตถุประสงค์ โดยชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2559) กล่าวว่า การจัดการการเรียนการสอนนั้น สื่อและชุดการเรียนมีคุณค่าและมีประโยชน์ในการช่วยให้ครูผู้สอนวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้ตามวัตถุประสงค์ ส่งเสริมการเรียนรู้แบบรายบุคคล โดยชุดการเรียนเป็นกระบวนการสอนแบบโปรแกรมสื่อผสมที่สอดคล้องกับเนื้อหาและประสบการณ์ของแต่ละหน่วย เพื่อมาช่วยเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น การนำนวัตกรรมมาใช้ในการจัดการเรียนรู้จึงช่วยแก้ปัญหาเรื่องวิธีการจัดการเรียนรู้ได้วิธีหนึ่ง ในส่วนของความสำคัญของนวัตกรรมจัดการเรียนรู้ มีนักวิชาการได้กล่าวถึง ไว้อย่างหลากหลาย ดังนี้

ชานนท์ โกมลมาลย์ (2561) ได้ให้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายนวัตกรรมทางสังคมเพื่อขับเคลื่อนสุขภาวะโดยการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนไว้ว่า การพัฒนานวัตกรรมทางสังคมโดยเด็กและเยาวชนมีส่วนร่วมเพื่อสร้างเสริม สุขภาวะในมิติกาย จิตปัญญา และสังคม จะต้องมีการสร้างให้เด็กและเยาวชนมีพื้นฐานความรู้ความสามารถในการพัฒนานวัตกรรม เพื่อให้มีผลยืนยาวอย่างต่อเนื่องในอนาคต รวมทั้งจะต้องมีการสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาสุขภาวะทั้ง 4 มิติ สร้างการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนให้มีบทบาทในการกำหนดแนวทางการพัฒนาและนโยบาย และที่สำคัญคือ หน่วยงานในระดับท้องถิ่นจนถึงระดับชาติจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมและดำเนินการ เห็นได้ว่า การนำนวัตกรรมมาใช้ในการจัดการเรียนรู้จึงช่วยแก้ปัญหาเรื่องวิธีการจัดการเรียนรู้ได้วิธีหนึ่ง การพัฒนานวัตกรรมทางสังคมโดยเด็กและเยาวชนมีส่วนร่วม จะส่งผลผลยืนยาวอย่างต่อเนื่องในอนาคต นอกจากนี้ ผู้สอนเองก็ต้องการพัฒนาด้านนวัตกรรมจัดการการเรียนรู้ และการประยุกต์ใช้

กระบวนการวิจัย บูรณาการให้เกิดผลงานวิชาการและยกระดับการเรียนการสอน

วาริรัตน์ แก้วอุไร (2560) ศึกษาการพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนสู่สังคมแห่งคุณธรรม ภูมิปัญญา และการเรียนรู้ พบว่า ผู้สอนก็มีความต้องการในการพัฒนาตนเองในด้านนวัตกรรมจัดการการเรียนรู้ซึ่งในด้านที่ต้องการพัฒนาเป็นอย่างมาก คือ การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ด้านนวัตกรรมกับเนื้อหาและจุดมุ่งหมายในการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษา

สุทธิพร ลีเจริญ (2565) ศึกษาแนวทางการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 8 จังหวัดกาญจนบุรี ควรจัดให้มีการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ และทักษะด้านการใช้นวัตกรรมการเรียนรู้เพื่อจัดการเรียนการสอนสำหรับครูผู้สอน ได้ให้ข้อเสนอแนะว่ามีความรู้ความเข้าใจ ทักษะการใช้นวัตกรรมการเรียนรู้และสามารถประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด โดยการฝึกอบรมการแนะนำ และให้นำไปถ่ายทอดความรู้และทักษะด้านการประยุกต์ใช้นวัตกรรมการเรียนรู้เพื่อจัดการเรียนการสอนในหน่วยงานเดียวกันเพื่อเพิ่มขีดความสามารถการใช้งานและการจัดการศึกษาต่อไป โรงเรียนหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีการพัฒนาและจัดระบบการบริหาร จัดการใช้นวัตกรรมการเรียนรู้เพื่อจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เช่น ปัญหาการใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อจัดการเรียนการสอนไม่เพียงพอ หรืออุปกรณ์ชำรุด เสียหาย ควรดำเนินการแก้ไขหรือจัดหาทดแทน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้งาน พร้อมทั้งจัดให้มีการฝึกอบรมการดูแลบำรุงรักษาอุปกรณ์และเครื่องมือที่เป็นสื่อเทคโนโลยีต่าง ๆ อย่างถูกต้อง และต่อเนื่องเพื่อให้เกิดความคุ้มค่าและสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้จริง

พระมหาอภิพงศ์ ภูริวฑฒโน (คำหงษา) พระมหาโยธิน มหาวิโร (มาศสุข) พระมหาฉัตรชัย ธรรมวรเมธี (ทันบาล) พระสิทธิชัย คมภิโร (รินฤทธิ์) พระมหาอนันท์ อานนโท (ศรีชาติ) (2564) กล่าวว่า นวัตกรรมเปลี่ยนการเรียนการสอนสังคมศึกษาครูสังคมศึกษาในยุค Disruption Innovation นี้ต้องมีทักษะหรือความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีสมัยใหม่และสามารถใช้เทคโนโลยีเหล่านั้นมาเป็นเครื่องมือในการจัดการเรียนรู้ในยุคที่เทคโนโลยีมีบทบาท เพื่อดึงดูดให้ผู้เรียนเกิดความสนใจเรียนรู้มากยิ่งขึ้น ถ้าครูยังปฏิบัติแบบเดิม ๆ โดยไม่มีการเรียนรู้สิ่งใหม่ อาจจะล้าหลังหรือไม่ก็เตรียมตัวที่จะถูกแทนที่จากสิ่งใหม่ ๆ เพราะการไม่หยุดนิ่งของการพัฒนา ซึ่งการพัฒนานี้เกิดจาก “มนุษย์” เพื่อตอบสนองความต้องการของ “มนุษย์” สิ่งที่ได้จากการพัฒนา คือนวัตกรรมใหม่ ๆ ที่สร้างประโยชน์ให้คน กลุ่มหนึ่งและอาจจะทำให้คนอีกกลุ่มหนึ่งเสียประโยชน์ไป ดังนั้น คงไม่ใช่เรื่องแปลกใหม่แต่เรียกได้ว่า มันคือทางเลือกที่แต่ละคน แต่ละองค์กรจะอยู่หนึ่ง ๆ แล้วปล่อยให้เวลาผ่านไป จนกระทั่งโดนเปลี่ยนแปลงหรือจะเลือกที่จะเปลี่ยนแปลงตัวเองเสียก่อน ก่อนที่คนอื่นจะเข้า มาเปลี่ยนแปลงตัวคุณ

จากความสำคัญของนวัตกรรมจัดการเรียนรู้ดังกล่าว สรุปได้ว่า การพัฒนานวัตกรรมในระบบการศึกษาจำเป็นต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของผู้เรียน การพัฒนาครูและบุคลากรเพื่อให้สามารถใช้และประยุกต์นวัตกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งการปรับตัวต่อเทคโนโลยีใหม่ ๆ เพื่อให้การเรียนการสอนสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย

จุดประสงค์การเรียนรู้

ในการพัฒนานวัตกรรมการศึกษาศตวรรษที่ 21 ครูผู้สอนต้องพยายามที่จะคิดค้นนวัตกรรมต่าง ๆ เพื่อนำไปใช้กับระบบการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน ซึ่งนวัตกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้นั้นมีหลายประเภทแตกต่างกันออกไป ดังนี้

1) การใช้นวัตกรรมเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ ในกรณีที่ผู้สอนต้องการ จะพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น จำเป็นที่ผู้สอนจะต้องแสวงหาหรือพัฒนานวัตกรรม เพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียน เช่น ใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเพื่อพัฒนาทักษะด้านการคิดวิเคราะห์ การพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างความรู้รักสามัคคี การใช้แหล่งเรียนรู้หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือรับการเรียนรู้และสร้างความรักท้องถิ่น

2) การใช้นวัตกรรมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยที่ผู้เรียนมีความแตกต่างกันในหลายลักษณะ บางคนมีความสนใจในการเรียนรู้ได้เร็ว ในขณะที่บางคนขาดแรงจูงใจในการเรียน จึงไม่ให้ความสนใจต่อการเรียนและเรียนรู้ได้ช้า แต่ตามแนวทางการจัดการศึกษาที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2553 ในมาตรา 22 ระบุว่า “การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่า

ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ” และในมาตรา 24 (1) ระบุว่า “การจัดกระบวนการเรียนรู้ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการโดยจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ดังนั้น ผู้สอนจึงต้องพยายามศึกษาหาวิธีการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนให้สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัดของผู้เรียนให้สามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ ซึ่งจะต้องใช้นวัตกรรมจัดการเรียนรู้มาช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ดีและมีคุณภาพ เช่น การใช้บทเรียนแบบโปรแกรม บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน ชุดการเรียนรู้ แหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเอง การใช้ชุดฝึกทักษะ หรือแบบฝึกทักษะ เพื่อการฝึกทักษะหรือเสริมสร้างทักษะด้านต่าง ๆ ที่ผู้เรียนยังไม่ผ่านเกณฑ์การประเมิน การใช้จัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ การเรียนแบบเพื่อนช่วยเพื่อนสำหรับการเสริมสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้

3) การใช้นวัตกรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน เป้าหมายสูงสุดของการจัดการเรียนรู้คือ คุณภาพของผู้เรียนที่เป็นไปตามมาตรฐานการเรียนรู้ แต่จากผลการประเมินมักจะพบว่า คุณภาพของผู้เรียนยังไม่ได้มาตรฐาน แม้ว่าผู้สอนจะพยายามจัดการเรียนรู้อย่างตั้งใจแล้วก็ตาม ทำให้ผู้บริหารการศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษาพยายามหาวิธีการหรือนวัตกรรมมาช่วยในการบริหารจัดการศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ เช่น พิชิต ฤทธิ์จรูญ (2559) กล่าวว่าการบริหารสถานศึกษาแบบเครือข่ายความร่วมมือ การบริหารการศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานการจัดโครงการส่งเสริมพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยใช้รูปแบบต่าง ๆ ในขณะที่ผู้สอนหรือนักวิชาการทางการศึกษาก็ได้ศึกษาค้นคว้าหารูปแบบหรือนวัตกรรมจัดการเรียนรู้เพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ที่ส่งผลต่อคุณภาพของผู้เรียน เช่น ผู้สอนใช้สื่อการเรียนรู้หรือรูปแบบเทคนิควิธีการจัดการเรียนรู้แบบต่าง ๆ เพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนให้ได้มาตรฐานการศึกษาตามที่กำหนดไว้

ดังนั้นการพัฒนานวัตกรรมการศึกษาในด้านเหล่านี้จะช่วยเสริมสร้างประสิทธิภาพการเรียนรู้และคุณภาพของการศึกษาที่สูงขึ้นในภาพรวม

แหล่งที่มาของนวัตกรรม

นวัตกรรมเป็นหัวใจสำคัญในการขับเคลื่อนสังคมและเศรษฐกิจในยุคที่เทคโนโลยีมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การเข้าใจแหล่งที่มาของไอเดียใหม่ ๆ จึงมีความสำคัญต่อการสร้างสรรค์นวัตกรรมที่สามารถตอบโจทย์ความต้องการและความท้าทายที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน การที่ผู้สอนจะเลือกนวัตกรรมที่เหมาะสมมาใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอน จำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับรายละเอียด วิธีการสร้างหรือพัฒนานวัตกรรมแต่ละชนิดด้วย ซึ่งความรู้ความเข้าใจเรื่องดังกล่าวอาจมาจาก

1) จากประสบการณ์เดิม ผู้สอนแต่ละคนมีพื้นฐานความรู้เกี่ยวกับนวัตกรรมอยู่ก่อนแล้ว มากน้อยต่างกันไปในแต่ละคน ความรู้เหล่านั้นอาจได้จากการศึกษาเล่าเรียนในสถาบันการศึกษา จากประสบการณ์ที่ได้เคยใช้ หรือเห็นผู้สอนคนอื่นใช้ หรือจากประสบการณ์อื่น ๆ ที่ได้รับมาระหว่างการปฏิบัติหน้าที่ผู้สอน

2) จากการแสวงหาความรู้ใหม่เพิ่มเติม ถ้าผู้สอนเห็นว่าความรู้เดิมเกี่ยวกับนวัตกรรมที่ตนเองมีอยู่ ยังไม่เพียงพอต่อการพัฒนาการเรียนการสอนไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ ก็สามารถแสวงหาความรู้ใหม่ เพิ่มเติมได้หลายวิธีการ อาทิ

2.1 การสนทนากับกลุ่มผู้สอน ผู้บริหาร ศึกษานิเทศก์ หรือผู้เชี่ยวชาญด้านการเรียนการสอนอื่น ๆ แลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด และประสบการณ์ซึ่งกันและกัน จะช่วยให้มองเห็นแนวทางใหม่ ๆ ขึ้นมาได้

2.2 เข้าร่วมอบรมหรือเข้าร่วมการประชุมสัมมนา ที่จัดขึ้นโดยหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในรายวิชาที่รับผิดชอบ

2.3 ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยต่าง ๆ รวมทั้งสื่ออิเล็กทรอนิกส์ด้วย

Kay (2011) กล่าวว่า การมีภาคีเครือข่ายที่เข้มแข็ง และมีความร่วมมือจากหน่วยงานภายนอก ชุมชนและองค์กรต่าง ๆ สำคัญอย่างมากต่อการพัฒนานวัตกรรมจัดการเรียนรู้ เพื่อสร้างนวัตกรรมและสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่สำคัญของโรงเรียน และสามารถพัฒนานวัตกรรมจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ทั้งนี้อาจศึกษาทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ เทคนิคการสอน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอนประเภทต่าง ๆ ซึ่งเนื้อหาเหล่านี้มีผู้เขียนเป็นเอกสารเผยแพร่ไว้มากมาย หรืออาจศึกษาจากรายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ในสาขาวิชาศึกษาศาสตร์หรือครุศาสตร์ ผลงานวิชาการของ

ผู้สอนระดับต่าง ๆ ที่นำเสนอและผ่านการอนุมัติจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พิชณ พองศรี (2558) อธิบายว่าเมื่อได้พบนวัตกรรมที่น่าสนใจ ก่อนที่จะตัดสินใจเลือกนวัตกรรมดังกล่าวมาใช้ในงานของตนเอง ควรศึกษารายละเอียดให้เข้าใจชัดเจนเสียก่อน และต้องพิจารณาให้ถี่ถ้วนว่านวัตกรรมนั้น ๆ เหมาะสมกับการแก้ปัญหาและพัฒนาการเรียนการสอนตามประเด็นที่กำหนดไว้หรือไม่เพียงใด

สิ่งที่ควรพิจารณาในการเลือกนวัตกรรม คือ มีความสอดคล้องกับเป้าหมายนวัตกรรมที่เลือกต้องสอดคล้องกับเป้าหมายการเรียนรู้ที่ต้องการบรรลุ เช่น พัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ เพิ่มความเข้าใจในเนื้อหา หรือส่งเสริมการทำงานร่วมกัน มีความเหมาะสมกับผู้เรียน พิจารณาถึงวัยระดับขั้นความรู้พื้นฐานและความสนใจของผู้เรียน เพื่อเลือกนวัตกรรมที่เหมาะสมกับพัฒนาการของแต่ละบุคคล มีการประเมินทรัพยากรที่มีอยู่ เช่น งบประมาณ เทคโนโลยี อินเทอร์เน็ต และบุคลากร เพื่อให้แน่ใจว่าสามารถนำนวัตกรรมมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ นวัตกรรมที่เลือกควรสามารถนำมาใช้ได้ในระยะยาว และไม่ต้องอาศัยการลงทุนเพิ่มเติมมากนัก รวมไปถึงพิจารณาถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นทั้งในแง่บวกและแง่ลบ เช่น ผลกระทบต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ผลกระทบต่อครูผู้สอน และผลกระทบต่อระบบการศึกษาโดยรวม

ดังนั้นแหล่งที่มาของนวัตกรรมการพัฒนาการเรียนการสอนในการศึกษา ไม่ใช่เพียงการนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ แต่ยังรวมถึงการนำประสบการณ์ ความรู้ และทักษะที่มีอยู่มาประยุกต์ใช้ร่วมกัน เพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนและสังคม หนึ่งในแหล่งที่มาของนวัตกรรมคือ การศึกษาที่ไม่เพียงแต่นำเสนอความรู้ แต่ยังส่งเสริมการคิดสร้างสรรค์ และการแก้ปัญหา การเรียนรู้แบบเชิงปฏิบัติ การทำงานกลุ่ม และการคิดวิเคราะห์เป็นสิ่งที่ช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะที่จำเป็นในการสร้างสรรค์ไอเดียใหม่

ประเภทของนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้

นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้สามารถแบ่งออกเป็นหลายประเภทตามลักษณะและวิธีการที่นำมาใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอน ดังนี้

พิชณ พองศรี (2558) กล่าวถึงการแบ่งประเภทของนวัตกรรมสามารถทำได้หลายลักษณะ ขึ้นอยู่กับเกณฑ์ที่เลือกใช้ ซึ่งในบทความนี้จะนำเสนอการแบ่งประเภทของนวัตกรรมตามสามหลักเกณฑ์หลัก ได้แก่ ลักษณะของผู้ใช้ประโยชน์โดยตรง ขอบข่ายการพัฒนา และขอบข่ายของการจัดการศึกษา ดังต่อไปนี้

1. ตามลักษณะของผู้ใช้ประโยชน์โดยตรง อาทิ นวัตกรรมที่มุ่งเน้นผู้เรียน นวัตกรรมที่มุ่งเน้นผู้สอน นวัตกรรมที่มุ่งเน้นองค์กรการศึกษา
2. ตามขอบข่ายการพัฒนา อาทิ นวัตกรรมด้านเนื้อหา นวัตกรรมด้านกระบวนการ นวัตกรรมด้านผลลัพธ์
3. ตามขอบข่ายของการจัดการศึกษา อาทิ นวัตกรรมในระดับชั้นเรียน นวัตกรรมในระดับสถาบันการศึกษา นวัตกรรมในระดับระบบการศึกษา

อจธรา ประเสริฐสิน เทพสุตา จิตรระกุล และจอย ทองล้อมศรี (2560) กล่าวว่า ลักษณะของนวัตกรรมทางการศึกษาที่ดี ควรช่วยเสริมแรงจูงใจในการเรียน ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนและเข้าใจบทเรียนได้เร็วและจดจำได้ หากเป็นสื่อออนไลน์จะสามารถเข้าถึงนักเรียนในยุคปัจจุบันได้ดีกว่าสื่อที่เป็นสิ่งของ ควรมีการทดสอบความรู้ก่อนเรียนและหลังเรียนรู้เพื่อติดตามพัฒนาการของผู้เรียนหลังใช้สื่อได้ มีการทำวิจัยในชั้นเรียนควบคู่ระหว่างการสอนกับการวิจัย ต้องมีการทดลองใช้นวัตกรรม จนมีความเชื่อมั่นและผ่านการประเมินนวัตกรรม เมื่อนำมาใช้จริงต้องเหมาะสมกับวิชาที่ใช้สอนและวัยของผู้เรียน ควรเผยแพร่นวัตกรรมไปยังผู้อื่น และมีการนำผลจากการวิจัยที่ได้มา แก้ปัญหาให้ตรงตามข้อมูลที่ได้จากการวิจัยจริง

พิชิต ฤทธิ์จรูญ (2559) ได้แบ่งประเภทของนวัตกรรมหลายลักษณะขึ้นอยู่กับเกณฑ์ที่ใช้ในการแบ่งดังนี้

1. การแบ่งประเภทของนวัตกรรมตามขอบข่ายของการจัดการศึกษา แบ่งออกได้ 5 ประเภทคือ
 - 1.1 นวัตกรรมทางด้านหลักสูตร เป็นการใช่วิธีใหม่ ๆ ในการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมในท้องถิ่นและตอบสนองความต้องการของบุคคลให้มากขึ้น เช่น หลักสูตรบูรณาการ หลักสูตรรายบุคคล หลักสูตรกิจกรรมและประสบการณ์ หลักสูตรสถานศึกษาหลักสูตรท้องถิ่น
 - 1.2 นวัตกรรมการเรียนการสอน เป็นการใช่วิธีการเชิงระบบในการปรับปรุงและคิดค้นพัฒนาวิธีการเรียนการสอนแบบใหม่ ๆ ที่สามารถพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนและการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนให้มีคุณภาพขึ้น เช่น การจัดการ

เรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การจัดการเรียนรู้แบบศูนย์การเรียนรู้ การใช้กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ และการจัดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต

1.3 นวัตกรรมสื่อการเรียนการสอน เป็นนวัตกรรมที่อาศัยความก้าวหน้าของเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ คอมพิวเตอร์เครือข่ายและเทคโนโลยีโทรคมนาคมมาใช้ในการผลิตสื่อการเรียนการสอนใหม่ ๆ ทั้งการเรียนด้วยตนเอง การเรียนเป็นกลุ่ม และการเรียนแบบมวลชน ตลอดจนสื่อที่ใช้เพื่อสนับสนุนการฝึกอบรมผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์ เช่น บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนมัลติมีเดีย (multimedia) ชุดการสอน (instructional module) วิดีทัศน์แบบมีปฏิสัมพันธ์ (interactive video) การเรียนการสอนโดยใช้สื่อประสมกับผู้เรียนเป็นกลุ่มย่อย

1.4 นวัตกรรมการประเมินผล เป็นนวัตกรรมที่ใช้เป็นเครื่องมือเพื่อการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและทำได้อย่างรวดเร็ว รวมไปถึงการวิจัยทางการศึกษาการวิจัยสถาบัน

1.5 นวัตกรรมการบริหารจัดการศึกษา เป็นการใช้นวัตกรรมที่เกี่ยวข้องกับการใช้สารสนเทศมาช่วยในการตัดสินใจของผู้บริหารการศึกษาให้มีความรวดเร็วทันเหตุการณ์ ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก เช่น ระบบการจัดการฐานข้อมูลของหน่วยงานสถานศึกษา เกี่ยวกับฐานข้อมูลนักเรียน นักศึกษา ฐานข้อมูลครูอาจารย์ และบุคลากรในสถานศึกษา ฐานข้อมูลด้านการเงิน บัญชีพัสดุ และครุภัณฑ์

สรุปได้ว่า การแบ่งประเภทของนวัตกรรมจัดการเรียนรู้สามารถทำได้หลายรูปแบบ ขึ้นอยู่กับเกณฑ์ที่เลือกใช้ โดยหลักเกณฑ์สำคัญที่กล่าวถึง ได้แก่ ตามลักษณะของผู้ใช้ประโยชน์โดยตรง ซึ่งสามารถแบ่งเป็นนวัตกรรมที่มุ่งเน้นผู้เรียน ผู้สอน และองค์กรการศึกษา ตามขอบข่ายการพัฒนา ที่แบ่งออกเป็นนวัตกรรมด้านเนื้อหา กระบวนการ และผลลัพธ์ ตามขอบข่ายของการจัดการศึกษา แบ่งเป็นระดับชั้นเรียน ระดับสถาบันการศึกษา และระดับระบบการศึกษา ซึ่งนวัตกรรมจัดการเรียนรู้ที่ดีควรช่วยกระตุ้นแรงจูงใจในการเรียนรู้ ทำให้นักเรียนมีส่วนร่วมและสามารถเข้าใจและจดจำเนื้อหาได้ดีขึ้น การใช้สื่อออนไลน์จะเข้าถึงนักเรียนยุคปัจจุบันได้ดีกว่าสื่อที่เป็นสิ่งของ ทั้งนี้ควรมีการทดลองและประเมินผลนวัตกรรมก่อนนำไปใช้จริง เพื่อให้เหมาะสมกับเนื้อหาและวัยของผู้เรียน การเลือกใช้นวัตกรรมที่เหมาะสมเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาการเรียนรู้และวิจัย ผู้สอน จึงต้องเข้าใจประเภทและลักษณะของนวัตกรรมเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด นวัตกรรมหนึ่ง ๆ อาจครอบคลุมหลายประเภท ดังนั้น ความเข้าใจถึงการแบ่งประเภทจะช่วยให้การเลือกใช้นวัตกรรมเหมาะสมกับเป้าหมายและบริบทการเรียนการสอนมากยิ่งขึ้น

กระบวนการพัฒนานวัตกรรมจัดการเรียนรู้

กระบวนการพัฒนานวัตกรรมจัดการเรียนรู้เป็นขั้นตอนที่ผู้สอนหรือผู้พัฒนาการศึกษาใช้ในการสร้างหรือปรับปรุงนวัตกรรมเพื่อเสริมสร้างคุณภาพของการเรียนการสอน ดังนี้

สุวิมล ว่องวาณิช (2555) ได้นำเสนอ กระบวนการพัฒนานวัตกรรมจัดการเรียนรู้ ว่าประกอบด้วย 3 ขั้นตอนหลัก ได้แก่

1. ขั้นการสร้างนวัตกรรมจัดการเรียนรู้ ในขั้นตอนนี้จะเน้นการคิดค้นและออกแบบนวัตกรรมใหม่ ๆ โดยอาจเริ่มจากการระบุปัญหาหรือความต้องการในกระบวนการเรียนรู้ จากนั้นจึงสร้างแนวคิดหรือโมเดลนวัตกรรม โดยใช้วิธีการต่าง ๆ อาทิ การศึกษาข้อมูล การสำรวจความคิดเห็นจากผู้เรียนและผู้สอน และการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม

2. ขั้นการตรวจสอบคุณภาพนวัตกรรมจัดการเรียนรู้ หลังจากสร้างนวัตกรรมแล้ว ขั้นตอนนี้จะเน้นการประเมินคุณภาพของนวัตกรรมที่พัฒนา โดยใช้เกณฑ์ต่างๆ อาทิ ความเหมาะสม ความสามารถในการตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียน และความเป็นไปได้ในการนำไปใช้จริง การตรวจสอบนี้อาจทำได้โดยการขอความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญหรือการทดสอบในกลุ่มตัวอย่าง

3. ขั้นการทดลองใช้และตรวจสอบประสิทธิภาพของนวัตกรรมจัดการเรียนรู้ ในขั้นตอนสุดท้ายนี้จะทำการนำไปใช้ในสถานการณ์จริงเพื่อดูผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น การทดลองนี้จะช่วยให้เห็นถึงประสิทธิภาพและผลกระทบของนวัตกรรมในการเรียนการสอน นอกจากนี้ยังสามารถทำการปรับปรุงหรือแก้ไขนวัตกรรมตามข้อมูลที่ได้รับจากการทดลอง เพื่อให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

การดำเนินการตามขั้นตอนเหล่านี้จะช่วยให้การพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้มีความเป็นระบบและสามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเพื่อให้ขั้นตอนที่สร้างขึ้นมีคุณภาพ มีความเป็นไปได้ในการนำไปใช้จริง เป็นประโยชน์ต่อการแก้ปัญหาการเรียนรู้ของผู้เรียน ผู้สอนต้องนำนวัตกรรมไปตรวจคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญก่อน

วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒนาผล (2563) กล่าวว่า ผู้สอนควรสร้าง Growth mindset ให้ผู้เรียนตระหนักอยู่ตลอดเวลาว่า “นวัตกรรม” อาจเป็นสิ่งที่ใหม่ทั้งหมด หรือใหม่เพียงบางส่วนก็ได้ และอาจจะใหม่ในบริบทใดบริบทหนึ่งก็ได้ จุดเน้นของการจัดการเรียนรู้ อยู่ที่กระบวนการเรียนรู้ (Learning Process) มากกว่าผลผลิตหรือ Product ของนวัตกรรม

จิตติรัตน์ แสงเลิศอุทัย (2564) พบว่ากระบวนการพัฒนานวัตกรรม การจัดการเรียนรู้ประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญ ได้แก่ การวิเคราะห์ปัญหา ซึ่งเป็นกระบวนการเริ่มต้นของ การศึกษาปัญหา ความต้องการจำเป็นในการพัฒนานวัตกรรม การจัดการเรียนรู้ สิ่งสำคัญประการหนึ่งของการวิเคราะห์ปัญหา คือ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับปัญหา เช่น แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต แบบประเมินการปฏิบัติและแบบทดสอบ จะต้องเป็นเครื่องมือที่มีคุณภาพที่ผ่านกระบวนการ ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือมาแล้วทั้งด้านความเที่ยงตรง ความยากง่าย อำนาจจำแนกและความเชื่อมั่น หรือคุณสมบัติของเครื่องมือที่ได้กำหนดไว้ เนื่องจากผลการศึกษาคือจะเป็นข้อมูลสำคัญในการกำหนดปัญหาเพื่อการพัฒนาวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ในการแก้ปัญหานั้น

ดังนั้น การพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ควรดำเนินการตามขั้นตอนที่มีความเป็นระบบ ตั้งแต่การสร้าง การตรวจสอบคุณภาพ การทดลองใช้ ไปจนถึงการปรับปรุงเพื่อให้เหมาะสมกับการแก้ปัญหาระบบการเรียนรู้ในบริบทที่ต้องการ

การตรวจสอบคุณภาพนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้

การตรวจสอบคุณภาพนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้เป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยให้มั่นใจว่านวัตกรรมที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพและสามารถนำไปใช้ได้จริงในบริบทของการเรียนการสอน การตรวจสอบคุณภาพของนวัตกรรมการเรียนรู้เป็นขั้นตอนที่สำคัญในการสร้างความเชื่อมั่นในงานวิชาการ โดยมีเป้าหมายเพื่อยกระดับคุณค่าและความน่าเชื่อถือของนวัตกรรมที่พัฒนา

พิชญ พงศ์ศรี (2558) กล่าวว่า การตรวจสอบคุณภาพนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ประกอบด้วย การประเมินความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) ซึ่งหมายถึงการพิจารณาว่านวัตกรรมมีความถูกต้องและเหมาะสมกับปัญหาการเรียนรู้และจุดประสงค์การเรียนรู้ รวมถึงช่วงวัยของผู้เรียนหรือไม่

วิธีการตรวจสอบคุณภาพทำได้โดยการให้ผู้เชี่ยวชาญหรือผู้มีประสบการณ์ในด้านนั้น ๆ อย่างน้อย 3 คน ตรวจสอบว่านวัตกรรมมีคุณภาพและความเหมาะสมในการนำไปใช้ โดยนำเสนอวัตถุประสงค์ของการวิจัย นิยามศัพท์เฉพาะ และแบบตรวจสอบคุณภาพให้กับผู้เชี่ยวชาญเพื่อให้พวกเขาประเมินตามเกณฑ์ต่าง ๆ เช่น ความสอดคล้องกับปัญหาการเรียนรู้ ความเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน ความชัดเจนและความสมบูรณ์ของเนื้อหา รวมถึงความเป็นไปได้ในการนำไปใช้จริงและความเป็นประโยชน์ในการแก้ปัญหาระบบการเรียนรู้ หากผลการประเมินไม่ผ่านเกณฑ์ หรือผู้เชี่ยวชาญแนะนำให้ปรับปรุง ก็ควรดำเนินการตามข้อเสนอแนะเหล่านั้นเพื่อพัฒนาคุณภาพของนวัตกรรมให้ดียิ่งขึ้น เพื่อให้มั่นใจว่านวัตกรรมที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพในการแก้ปัญหาระบบการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้

นอกจากนี้ ผู้สอนอาจทดลองใช้นวัตกรรมในกลุ่มนักเรียนเล็กๆ ก่อน เพื่อปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ก่อนนำไปใช้จริง สำหรับนวัตกรรมบางประเภท เช่น บทเรียนสำเร็จรูปหรือชุดการสอน อาจมีการทดลองใช้กับผู้เรียน 1 คนก่อน หากพบข้อบกพร่องจะปรับปรุง และทำการทดลองกับผู้เรียนกลุ่มหนึ่งประมาณ 9-10 คน ซึ่งมีความหลากหลายด้านระดับการเรียนรู้ จากนั้นจึงตรวจสอบประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ เพื่อให้มั่นใจว่านวัตกรรมมีคุณภาพและสามารถนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

พรศิริ สังข์ทอง (2561) ได้นำเสนอแนวทางในการทดสอบคุณภาพและประสิทธิภาพของนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ โดยมุ่งเน้นไปที่แผนการจัดการเรียนรู้และสื่อการสอน ซึ่งถือเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาแนวทางการเรียนการสอนที่มีคุณภาพ การทดสอบคุณภาพแผนการจัดการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้มีบทบาทสำคัญโดยเฉพาะในบริบทของสถานศึกษา อาทิ โรงเรียนขนาดเล็กที่อาจไม่มีสื่อการสอนเพิ่มเติม ในกรณีที่มีการจัดการเรียนการสอนร่วมกับสื่อการสอน แผนการจัดการเรียนรู้ควรครอบคลุมรายละเอียดทุกด้าน รวมถึงการใช้สื่อการสอน อาทิ การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานร่วมกับบทเรียนออนไลน์

ขั้นตอนการพัฒนาและทดสอบคุณภาพแผนการจัดการเรียนรู้

1. ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์เนื้อหาและออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ให้มียุทธศาสตร์ประกอบสำคัญ อาทิ ผลการเรียนรู้ด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ รวมถึงการวัดผลการเรียนรู้
2. นำเสนอแผนการจัดการเรียนรู้กับครู เพื่ออภิปรายและปรับปรุงให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น การหารือจะช่วยให้ผู้วิจัยวิเคราะห์และพัฒนาแผนการเรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้น
3. นำเสนอแผนการจัดการเรียนรู้ต่อผู้ทรงคุณวุฒิ ควรกำหนดผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ อาทิ ด้านเนื้อหาวิชา และการประเมินผล โดยมีจำนวนตั้งแต่ 3-7 คน เพื่อประเมินคุณภาพแผนการเรียนรู้ตามหลักการและความสอดคล้อง

ผู้ทรงคุณวุฒิจะใช้แบบประเมินเพื่อให้คะแนนและข้อเสนอแนะแบบมีความเป็นปรนัย โดยการให้คะแนนในระดับ 5 ระดับ (มากที่สุด, มาก, ปานกลาง, น้อย, น้อยที่สุด) การประเมินที่ได้คะแนนตั้งแต่ 3.51 ขึ้นไปถือว่ามีความเหมาะสม การตรวจสอบคุณภาพนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้จึงเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้เชี่ยวชาญและผู้ปฏิบัติจริงเพื่อให้มีคุณภาพสูงและสามารถพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ.

บทสรุป

การพัฒนานวัตกรรมการสอนสังคมศึกษาเพื่อให้นักศึกษาวิชาชีพครูในยุคดิจิทัลมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพการศึกษา นักศึกษาวิชาชีพครูจึงควรศึกษานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถออกแบบหรือพัฒนานวัตกรรมที่เหมาะสมสำหรับการเรียนการสอนในสาขาวิชานี้ การเตรียมความพร้อมของนักศึกษาวิชาชีพครูสำหรับการเรียนการสอนในอนาคตก็มีความจำเป็น เนื่องจากระบบการศึกษากำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจากเทคโนโลยีใหม่ ๆ นักศึกษาวิชาชีพครูจะต้องปรับตัวให้เข้ากับแนวทางการเรียนรู้แบบใหม่ที่สุดสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเทคโนโลยี โดยการพัฒนานวัตกรรมการสอนสังคมศึกษา จะช่วยให้นักศึกษาวิชาชีพครูได้เรียนรู้การใช้เทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพ และพัฒนาทักษะที่จำเป็นในการจัดการเรียนการสอน

นักศึกษาวิชาชีพครูควรเรียนรู้การใช้แพลตฟอร์มการเรียนการสอนออนไลน์ เช่น Google Classroom, Moodle และ Microsoft Teams ซึ่งมีฟีเจอร์หลากหลายที่ช่วยในการจัดการเรียนการสอน นอกจากนี้ โปรแกรมที่ช่วยสร้างแบบทดสอบและกิจกรรม เช่น Kahoot, Quizizz และ Edpuzzle ยังช่วยเพิ่มการมีส่วนร่วมของผู้เรียนได้ดี การใช้แอปพลิเคชันเช่น Padlet, Canva, และ Screencast-O-Matic จะช่วยให้นักเรียนสามารถเข้าถึงเนื้อหาได้อย่างมีประสิทธิภาพและทันสมัย อีกทั้งนักศึกษาวิชาชีพครูควรมีทักษะในการออกแบบและสร้างสื่อการสอนดิจิทัล โดยใช้โปรแกรมต่าง ๆ เช่น Adobe และ Prezi เพื่อเพิ่มความน่าสนใจและเพิ่มคุณภาพให้กับการสอน

การพัฒนานวัตกรรมการสอนสังคมศึกษาไม่เพียงแต่จะช่วยกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน แต่ยังพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการทำงานร่วมกัน โดยเชื่อมโยงทฤษฎีกับชีวิตจริง ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญของการเรียนรู้สังคมศึกษาและสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันโดยแนวทางในการพัฒนานวัตกรรมการสอนควรรวมถึงการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ อาทิ การจัดกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และการบูรณาการกับศาสตร์อื่น ๆ นอกจากนี้ ควรพิจารณาความพร้อมของผู้เรียน เช่น ช่วงวัยและความรู้พื้นฐาน รวมถึงทรัพยากรที่มีอยู่ ดังนั้น การพัฒนานวัตกรรมการสอนต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน เช่น ผู้ปกครอง สถานศึกษา และชุมชน เพื่อให้การเรียนรู้สังคมศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียนอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- จิตติรัตน์ แสงเลิศอุทัย. (2564). การพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้: บทเรียนออนไลน์. *วารสารวิจัยและพัฒนาหลักสูตร*, 11(2), 1-7.
- ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2559). 80 นวัตกรรมจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (พิมพ์ครั้งที่ 6). พิบาลานซ์ดีไซด์แอนปริ้นติ้ง.
- ชานนท์ โกมลมาลย์. (2561). นวัตกรรมทางสังคมเพื่อขับเคลื่อนสุขภาวะโดยการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชน. *วารสารสังคมสงเคราะห์ศาสตร์*, 26(1), 142.
- พระมหาอภิพงศ์ ภูริพัฒโน (คำหษา), พระมหาโยธิน มหาวิโร (มาศสุข), พระมหาฉัตรชัย ธมมวรเมธี (ทันบาล), พระสิทธิชัย คมภิโร (รินฤทธิ์) และพระมหาอานนท์ อานนโท (ศรีชาติ). (2564). นวัตกรรมเปลี่ยนการเรียนการสอนสังคมศึกษา. *วารสารพุทธสังคมวิทยาปริทรรศน์*, 6(3), 48-61.
- พิชิต ฤทธิ์จรรยา. (2559). *เทคนิคการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้*. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิษณุ พองศรี. (2558). *การเขียนรายงานการวิจัยขั้นเรียน* (พิมพ์ครั้งที่ 10). บริษัท ด้านสุทธาการพิมพ์ จำกัด.
- ราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา. (2553). “พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2553.” ใน ราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา. กรุงเทพมหานคร: ราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา.
- ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. (ออนไลน์). <http://www.royin.go.th/dictionary/>
- สุทธิพร สัจเจริญ. (2565). แนวทางการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 8 จังหวัดกาญจนบุรี [วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สุวิมล ว่องวานิช. (2555). *การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน* (พิมพ์ครั้งที่ 16). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วาริรัตน์ แก้วอุไร. (2560). *การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนสู่สังคมแห่งคุณธรรม ภูมิปัญญา และการเรียนรู้*. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- วิชัย วงษ์ใหญ่ และ มารุต พัฒนาผล. (2563). *New normal ทางการเรียนรู้*. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พรศิริ สังข์ทอง. (2561). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการทำงานเป็นทีมด้วยการจัดการเรียนรู้แบบโครงการร่วมกับบทเรียนออนไลน์ รายวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ 6 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6. *วารสารวิชาการ มทร. สุวรรณภูมิ*, 3(1), 14-29.
- อัสรา ประเสริฐสิน, เทพสุตา จิวตระกูล และ จอย ทองกล่อมศรี. (2560). การศึกษาแนวทางการจัดการนวัตกรรมการศึกษาไปใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอน. *วารสารบรรณศาสตร์ มศว*. 10(2), 78-90.
- Kay, K. (2011). *Seven steps to becoming a 21st century school or district*. Retrieved February 20, 2020, Retrieved from <https://www.edutopia.org/blog/21st>.